

INSTITUT FOR
MENNESKE
RETTIGHEDER

Inuit Pisinnaaritaaffiit Kalaallit Nunaata Siunnersuisoqatigiivi
Grønlands Råd for Menneskerettigheder

UDDANNELSE OG
UNDERVISNING
I MENNESKE-
RETTIGHEDER

STATUS I GRØNLAND 2021

UDDANNELSE OG UNDERVISNING I MENNESKERETTIGHEDER STATUS I GRØNLAND 2021

Redaktion: Anncathrine Carl, Arnajaaq Lynge, Aviâja Egede Lynge, Lise Garkier Hendriksen, Cecilia Decara, Nadja Filskov, Christoffer Badse (ansv.) samt input fra det øvrige Grønlands Råd for Menneskerettigheder.

Redaktion af rapport afsluttet i marts 2021. Efter Inatsisartutvalg i april 2021, har Naalakkersuisut ændret opdelingen af departementer. anbefalingerne i denne rapport gør sig stadig gældende for de enkelte ressortområder.

Denne rapport er en af flere rapporter, hvori Institut for Menneskerettigheder og Grønlands Råd for Menneskerettigheder gør status over menneskerettigheds-situationen i Grønland. Rapporterne behandler udvalgte menneskeretlige emner og giver anbefalinger til forbedring af menneskerettighedsbeskyttelsen inden for hvert emne. Se mere på menneskeret.dk og humanrights.gl.

ISBN 978-87-93893-95-5
e-ISBN 978-87-93893-96-2

Layout: Hedda Bank
Forsidebillede: John Rasmussen, Narsaq Foto
Oversættelse til grønlandsk: Athena Mathæussen

© 2021 Grønlands Råd for Menneskerettigheder og Institut for Menneskerettigheder
– Danmarks Nationale Menneskerettighedsinstitution

Denne publikation eller dele af den må reproduceres til ikke-kommerciel brug med tydelig angivelse af kilden.

Vi tilstræber, at vores udgivelser bliver så tilgængelige som muligt. Vi bruger for eksempel store typer, korte linjer, få orddelinger, løs bagkant og stærke kontraster.

INDHOLD

RESUMÉ	5
SUMMARY	7
KAPITEL 1 – UDVIKLINGEN PÅ OMRÅDET	9
KAPITEL 2 – DEN INTERNATIONALE RAMME	11
2.1 RETTEN TIL UDDANNELSE	11
2.2 UNDERVISNING I MENNESKERETTIGHEDER	12
2.3 FN'S VERDENSMÅL FOR BÆREDYGTIG UDVIKLING	13
KAPITEL 3 – DEN NATIONALE RAMME	15
3.1 UDDANNELSESSTRATEGI OG UDDANNELSPLAN	15
3.2 FOLKESKOLEN	15
3.3 UNGDOMSUDDANNELSER	16
3.4 PROFESSIONSRETTEDE UDDANNELSER	16
KAPITEL 4 – GENERELLE UDFORDRINGER I FOLKESKOLEN	17
4.1 DEN MENNESKERETLIGE BESKYTTELSE: BØRN HAR RET TIL UDDANNELSE	17
4.2 GRØNLANDSKE FORHOLD: UDFORDRINGER MED AT MØDE DEN ENKELTE ELEVS BEHOV	18
KAPITEL 5 – STYRKELSE AF UNDERVISNINGEN I BØRNS RETTIGHEDER I FOLKESKOLEN	21
5.1 DEN MENNESKERETLIGE BESKYTTELSE: BØRN BØR UNDERVISES I DERES RETTIGHEDER	21
5.2 GRØNLANDSKE FORHOLD: DET KRÆVER VIDEN OM RETTIGHEDER AT KUNNE HANDLE	21
KAPITEL 6 – FRAFALD OG BARRIERER I MØDET MED UNGDOMSUDDANNELSER	23
6.1 DEN MENNESKERETLIGE BESKYTTELSE: UNGDOMSUDDANNELSER SKAL VÆRE TILGÆNGELIGE FOR ALLE	23
6.2 GRØNLANDSKE FORHOLD: KOMPLEKSE ÅRSAGER TIL HØJT FRAFALD	23

KAPITEL 7 – PROFESSIONSRETTEDE UDDANNELSER OG MENNESKERETTIGHEDER	26
7.1 DEN MENNESKERETLIGE BESKYTTELSE: OFFENTLIGT ANSATTE SÅSOM POLITI, LÆRERE OG SOCIALRÅDGIVERE SKAL UNDERVISES I MENNESKERETTIGHEDER	26
7.2 GRØNLANDSKE FORHOLD: IKKE ALLE ER TILSTRÆKKELIGT KLÆDT PÅ TIL EFFEKTIVT AT UDFØRE MYNDIGHEDSOPGAVER	27
KAPITEL 8 – MENNESKERETTIGHEDER IND I EN UDDANNELSESPLAN	30
8.1 DEN MENNESKERETLIGE BESKYTTELSE: OPFORDRING TIL NATIONALE HANDLINGSPLANER	30
8.2 GRØNLANDSKE FORHOLD: OPLAGT AT INDARBEJDE MENNESKERETTIGHEDSFOKUS	30
NOTER	32

RESUMÉ

Alle børn og unge har en grundlæggende ret til uddannelse, ligesom staten skal sikre at der er den bredest mulige adgang til viden og information om menneskerettighederne. Undervisning i menneskerettigheder bør udbydes på grundskoleniveau og for relevante målgrupper som eksempelvis folkeskolelærere, socialrådgivere og socialpædagoger.

De geografiske forhold og IT-infrastrukturen (tre zoner med forskellige netværksteknologier og tilhørende produkter) skaber nogle særlige udfordringer for uddannelsesområdet. Dette kommer blandt andet til udtryk ved, at den højest fuldførte uddannelse for cirka 60,5 procent af de 16-74-årige i 2019 var på folkeskoleniveau, mod cirka 25 procent i de øvrige nordiske lande.¹

Denne rapport behandler nogle af de problematikker, der er i relation til uddannelsesområdet. Det gælder for eksempel retten til uddannelse med særligt fokus på udfordringer i forhold til adgang til uddannelse i folkeskolen, herunder udfordringer med elevhjem, specialundervisning og lærerkompetencer, samt sproglige barrierer i mødet med ungdomsuddannelserne (de gymnasiale, tekniske og erhvervsrettede ungdomsuddannelser). Vi anbefaler blandt andet, at Naalakkersuisut i samarbejde med kommunerne iværksætter yderligere tiltag for at motivere og fastholde uddannede lærere i mindre byer og bygder, samt sikrer, at der i praksis sker en markant forbedring af uddannelses- og kompetenceniveauet hos speciallærere. Vi anbefaler også, at der systematisk gennemføres og offentliggøres nationale målinger af trivsten hos studerende på ungdomsuddannelser samt årsager til frafald.

Rapporten behandler ligeledes undervisning i menneskerettigheder med udgangspunkt i de udfordringer, der er med til at sikre gennemførelse af undervisning i menneskerettigheder i relevante dele af den grønlandske uddannelsessektor. Vi anbefaler, at der indarbejdes en henvisning til menneskerettighederne i folkeskolelovens formålsparagraf, samt at den næste uddannelsesstrategi indarbejder et fokus på undervisning i menneskerettigheder på alle niveauer. Vi anbefaler også, at der udvikles undervisningsmateriale om menneskerettigheder i et professionsperspektiv tilpasset en grønlandsk kontekst.

RAPPORTENS VÆSENTLIGSTE ANBEFALINGER

Vi anbefaler blandt andet, at Naalakkersuisut i samarbejde med kommunerne:

- Sikrer, at der i praksis sker en markant forbedring af uddannelses- og kompetenceniveauet hos speciallærere, herunder navnlig i forhold til børn med sociale udfordringer på grund af traumer eller omsorgssvigt.
- Udvikler og implementerer en ordblindhedstest, som tager hensyn til grønlandske forhold og det grønlandske sprog.

Vi anbefaler blandt andet, at Departementet for Uddannelse, Kultur og Kirke:

- I den næste uddannelsesstrategi indarbejder et fokus på undervisning i menneskerettigheder, herunder børns rettigheder, ikke-diskrimination og ligebehandling i forhold til for eksempel handicap, etnicitet og sprog på alle niveauer.
- Foretager en undersøgelse af, hvor mange elever i folkeskolens specialklasser, der bliver indstillet og gennemfører en adgangsgivende afgangsprøve fra folkeskolen, og efterfølgende systematisk indsamler data herom.

Vi anbefaler, at Illisimatusarfik og Socialpædagogisk Seminarium:

- Prioriterer at udvikle undervisningsmateriale om menneskerettigheder i et professionsperspektiv tilpasset en grønlandsk kontekst, samt arbejder for, at undervisere opnår relevante kompetencer til at undervise i menneskerettigheder ved eksempelvis at tilbyde efter- og videreuddannelseskurser.

SUMMARY

All children and young people have a fundamental right to education, just as the state must ensure that there is the widest possible access to knowledge and information on human rights. Education in human rights should be offered at primary school level and for relevant target groups such as primary school teachers, social workers and pedagogues.

The geographical conditions and the IT infrastructure (three different zones with different network technologies and associated products) create some special challenges in the education field. This is reflected, among other things, in the fact that the highest completed education for approximately 60.5 percent of the 16-74-year olds in 2019 was at a primary school level compared to approximately 25 percent in the other Nordic countries.

This report addresses some of the issues related to the education field. This includes the right to education with a focus on the challenges in relation to the access to a primary school education, including challenges with boarding houses for school children, special education and teacher qualifications, as well as language barriers in upper secondary education (upper secondary, technical and vocational youth education programs). It is recommended that Naalakkersuisut in collaboration with the municipalities initiate further initiatives to motivate and retain teachers with a degree in smaller towns and settlements, and ensure that there, in practice, is a significant improvement in the education and qualification levels of specialist teachers. It is also recommended that national surveys on the well-being of students in upper secondary school as well as mappings of reasons for dropping out are systematically carried out and published.

The report also addresses education in human rights based on the challenges that are contributing to ensure the implementation of human rights education in relevant parts of the education sector in Greenland. It is recommended that a reference to human rights is incorporated into the paragraph on the purpose of the Public Schools Act, and that a focus on teaching human rights at all education levels is incorporated in the next education strategy. It is also recommended that teaching materials on human rights in a profession perspective are developed and adapted to a Greenlandic context.

THE KEY RECOMMENDATIONS OF THE REPORT

Our recommendations include that:

Naalakkersuisut in corporation with the municipalities:

- Secure a significant improvement of the level of education and competencies of specialist teachers. Especially related to children suffering from social challenges because of trauma or neglect.
- Develop and implement a test for dyslexia, which takes into account the Greenlandic context and the Greenlandic language.

The Ministry of Education, Culture and Church:

- In the next education strategy include a focus on human rights education, including children's rights, non-discrimination and equal treatment regarding e.g. disability, ethnicity and language in all levels.
- Investigate how many pupils in special classes at primary school level are recommended to and complete an access-giving final exam from primary school and in addition systematically collects data on this.

Illisimatusarfik – University of Greenland and Social Pedagogical Institute:

- Prioritise to develop education materials on human rights in a professional education perspective for a Greenlandic context and work for teachers to gain relevant competencies in order to conduct human rights education by e.g. offering in-service and further education.

KAPITEL 1

UDVIKLINGEN PÅ OMRÅDET

Grønland står overfor en række udfordringer, når det gælder om at sikre en gennemførelse af både retten til uddannelse og undervisning i menneskerettigheder, blandt andet på baggrund af Grønlands socioøkonomi og geografiske infrastruktur. De seneste år har der været en række tiltag for at styrke disse områder. Der er blandt andet sket følgende:

- Naalakkersuisut nedsatte i marts 2017 en ekspertgruppe for at styrke modersmåls- og fremmedsprogsundervisningen, sprogsynet og læringssynet i folkeskolen.² I juni 2018 kom ekspertgruppen med sin rapport.³ Naalakkersuisut meddelte i 2018, at den på baggrund af rapporten blandt andet ville forsøge at hverve engelsksprogede lærere til Grønland.⁴
- I august 2017 trådte en ny bekendtgørelse i kraft om uddannelsesstøtte til blandt andet elever på gymnasiale uddannelser, erhvervsuddannelser og videregående uddannelser.⁵
- I november 2017 blev ændring af Inatsisartutlov om folkeskolen vedtaget. Med ændringen er der blandt andet etableret hjemmel til, at Naalakkersuisut skal fastsætte mindstekrav om elevers ophold på elevhjem og kollegier, herunder i forhold til mindstekrav til elevhjems og kollegiers fysiske rammer og pædagogisk indhold. Naalakkersuisut skal samtidig varetage opsamling af viden med henblik på at styrke kommunalbestyrelsens indsats på folkeskoleområdet og opnå størst mulig ressourceudnyttelse.⁶
- I december 2017 kom der en ny bekendtgørelse om specialundervisning i folkeskolen som erstatter den tidligere bekendtgørelse fra 1998. Bekendtgørelsen repræsenterer et ønske om at styrke specialområdet og er et betydeligt kvalitetsløft i lovgivningen.⁷
- I Uddannelsesplan II fra 2020 var fokus på de faglige udfordringer blandt eleverne. Et mål er ifølge planen, at antallet af uddannede lærere skal forøges fra 84 procent i 2019 til 92 procent i 2024.⁸
- En række tiltag i Qeqqata kommune har søgt at styrke erfaringsudveksling mellem by- og bygdeskoler samt at motivere og fastholde uddannede lærere i bygderne. I 2016 var der blandt andet fokus på ophold af bygdeelever- og

lærere i hovedskolen, hvor elever blev integreret i klasserne, og bygdelæreren fik vejledning til egen undervisning af fagvejledere. Erfaringsudveksling er endvidere styrket gennem praksisvideodeling, hvor bygdelærerne kan få inspiration til undervisning i forskellige fag gennem byskolelærernes videoproduktion af undervisningspraksis.⁹

- I 2017 blev de første 12 diplomkandidater uddannet inden for døgninstitutionsområdet. Diplomuddannelsen, som er en socialpædagogisk akademisk videreuddannelse, er målrettet faglært personale på døgninstitutioner for børn og unge, mennesker med fysisk og/eller psykisk handicap i døgninstitutioner eller opholdssteder i Grønland.¹⁰
- Det nationale teleselskab TELE-POST igangsatte i 2017 en opgradering af søkablet og radiokæden, der leverer internet til Grønland, hvilket blandt andet forbedrer mulighederne for fjernundervisning. Alle byer fra Nanortalik til Uummannaq skulle efter planen nu have samme internethastigheder som i Nuuk og Qaqortoq.¹¹
- Kommissoriet for uddannelsesreformen blev i august 2017 godkendt af Naalakkersuisut.¹² På baggrund deraf blev der dannet en arbejdsgruppe, der i januar 2020 blev færdig med en række anbefalinger til en uddannelsesreform, som kan øge antallet af unge, der færdiggør en ungdomsuddannelse.¹³
- De seneste år har Ilisimatusarfik, Grønlands Forskningsråd og danske universiteter finansieret og igangsat flere forskningsprojekter om folkeskolen for at forbedre den. Forskningsprojekterne omhandler blandt andet hvordan skolen pædagogisk kan tage højde for barrierer og udfordringer i uddannelsessystemet, hvordan man kan forbedre læseundervisningen i grønlandsk, og hvordan man kan fremme børns trivsel i skolen via etablering af gode børnefællesskaber i indskolingen.¹⁴
- Ilisimatusarfik har i deres årsrapport fra 2019 nævnt, at det blandt andet har som mission at sikre, højne og fortsat udvikle respekten for menneskerettigheder i Grønland. Respekten for menneskerettigheder nævnes også som en af værdierne for universitetet.¹⁵

KAPITEL 2

DEN INTERNATIONALE RAMME

2.1 RETTEN TIL UDDANNELSE

En række konventioner regulerer området for uddannelse, heriblandt FN's Konvention om Økonomiske, Sociale og Kulturelle Rettigheder, Den Europæiske Menneskerettighedskonventions 1. Tillægsprotokol og FN's Konvention om Barnets Rettigheder (børnekonventionen), som alle fastslår en konventionsbeskyttet ret til uddannelse.

Mest centralt står FN's konvention om økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder (ØSKR). Af ØSKR artikel 13 fremgår, at staterne anerkender enhvers ret til uddannelse. Det fremgår blandt andet af bestemmelsen, at staterne – for at opnå den fulde virkeliggørelse af denne rettighed – skal gøre undervisning på grundskoleniveau gratis og obligatorisk for alle. Staterne skal ifølge konventionen arbejde for at gøre ungdomsuddannelser alment tilgængelige (det vil sige, at de bliver tilbudt over hele territoriet), samt sikre lige adgang til professionsrettede mellemlange og videregående uddannelser på grundlag af evner.¹⁶

Grundskoleundervisning skal også ifølge Børnekonventionen være gratis og obligatorisk og desuden fremme respekt for barnets egen kulturelle identitet, sprog og værdier.¹⁷ For at opnå dette må lærere blandt andet have viden om sproglig og kulturel mangfoldighed samt være i stand til at anvende denne viden i praksis. Staten skal også muliggøre, at højere uddannelse er opnåelig for alle inden for rammerne af deres evner og med alle passende midler.¹⁸ Derudover opstiller Børnekonventionen en række mål for barnets uddannelse. Eksempelvis skal uddannelse have til hensigt at udvikle barnets muligheder i relation til personlighed, evner, psykiske og fysiske formåen og fremme barnets retspekt for menneskerettighederne.¹⁹ Envidere har et barn, der midlertidigt eller konstant er afskåret fra sine familiemæssige omgivelser, ret til særlig beskyttelse og bistand fra statens side.²⁰

Et centralt princip i Børnekonventionen er barnets ret til medbestemmelse som eksempelvis indflydelse, deltagelse og ytringsfrihed. Børnekonventionen forpligter også staterne til at udbrede kendskabet til konventionens principper og bestemmelser til børn og voksne.²¹ Ifølge Børnekonventionens artikel 28 (1) b skal stater fremme udviklingen af uddannelse, der følger grunduddannelsen, herunder almindelig og faglig uddannelse, svarende til eksempelvis ungdomsuddannelser. Børnekonventionen understreger desuden, at stater skal tage forholdsregler for at

fremme regelmæssigt fremmøde, mindske frafald samt gøre disse uddannelser opnåelige for ethvert barn, inden for for rammerne af deres evner og med alle passende midler.²²

Indholdet og rammerne for undervisningen skal tage sigte på den menneskelige personligheds fulde udvikling, og på at styrke respekten for menneskerettigheder og grundlæggende friheder. På denne måde er uddannelse en menneskeret i sig selv, samtidig med at uddannelse er et uundværligt middel til at realisere andre menneskerettigheder.²³ FN's Børnekomité har udgivet en generel kommentar om Børnekonventionens artikel 29 vedrørende barnets ret til uddannelse. Kommentaren lægger vægt på, at de menneskeretlige værdier skal gennemstrømme skolehverdagen og undervisningen. Efter komitéens opfattelse opfylder et land ikke kravene i bestemmelsen, hvis skolen accepterer mobning eller vold i skolen.²⁴

Europarådets medlemsstater har vedtaget Europarådets Charter om Uddannelse til Demokratisk Medborgerskab og Undervisning i Menneskerettigheder. Chartret er ikke juridisk bindende. Ifølge chartret bør Europarådets medlemsstater indarbejde undervisning i menneskerettigheder i lærerplaner i førskoleinstitutioner og i grundskoler.²⁵ Medlemsstater bør også fremme undervisning i menneskerettigheder særligt i professionsuddannelser, der sigter på beskæftigelse inden for undervisning og uddannelse.²⁶ Lignende mål opsættes i FN's Erklæring om Uddannelse og Undervisning i Menneskerettigheder, hvor undervisningen både indholdsmæssigt og didaktisk skal tage højde for respekten for børns rettigheder og ligebehandling.²⁷

2.2 UNDERVISNING I MENNESKERETTIGHEDER

Der findes ikke en individuel ret til undervisning i menneskerettigheder. De internationale menneskerettighedskonventioner indeholder dog som udgangspunkt en pligt for stater til at udbrede kendskabet til de principper og standarder, der er indeholdt i konventionerne.²⁸

Kendskabet til menneskerettighederne er afgørende for en effektiv menneskerettighedsbeskyttelse. En lang række anbefalinger, resolutioner og generelle kommentarer fra internationale menneskerettighedsorganer understreger, at undervisning i menneskerettigheder er en forudsætning for at realisere menneskerettighederne.²⁹ Der er tillige indgået en række politiske aftaler i både FN- og Europarådsregi om at styrke og fremme retten til undervisning i menneskerettigheder.³⁰

På FN's Verdenskonference om Menneskerettigheder i Wien i 1993 blev der sat særligt fokus på undervisning i menneskerettigheder.³¹ Siden har FN og Europarådet introduceret diverse dokumenter og programmer, der specifikt sætter fokus på at styrke undervisning i menneskerettigheder på nationalt niveau. Disse har ikke bindende karakter, men er anbefalinger til staterne, der uddyber

og fortolker, hvorledes undervisning i menneskerettigheder indgår i de retligt bindende menneskeretlige konventioner. Mest centralt står FN's Verdensprogram om undervisning i menneskerettigheder. Fælles for programmets faser og dertilhørende handlingsplaner er, at disse dels indeholder politiske forpligtelser for staterne til at indarbejde undervisning i menneskerettigheder i uddannelserne, og dels handler om at afklare pædagogisk og didaktisk, hvad undervisning i menneskerettigheder er.³² I handlingsplanen for FN's Verdensprogram for Undervisning i Menneskerettigheder anbefales det for relevante professionelle grupper, som agerer på vegne af staten, at staterne sikrer gennemførelse af undervisning i menneskerettigheder eksempelvis politi, socialrådgivere, socialpædagoger og lærere.³³ Dette blandt andet ved at udarbejde nationale handlingsplaner.³⁴

FN's Generalforsamling vedtog i 2011 FN's Erklæring om Uddannelse og Undervisning i Menneskerettigheder. Erklæringen er ikke juridisk bindende, men understreger, at staterne politisk vil forpligte sig til at gennemføre undervisning i menneskerettigheder og derved styrke konkrete færdigheder, viden og refleksioner over holdninger og værdier.³⁵ Undervisning i menneskerettigheder skal ifølge erklæringen søges opnået gradvist og fremadskridende gennem blandt andet lovgivningsmæssige og administrative tiltag³⁶, herunder blandt andet ved at udvikle nationale strategier, programmer eller handlingsplaner.³⁷

Af erklæringen fremgår, at stater bør sikre passende undervisning i menneskerettigheder for professionelle, som agerer på vegne af staten.³⁸ Erklæringen fremhæver ligeledes, at undervisning i menneskerettigheder er centralt på alle uddannelsesniveauer fra daginstitutioner til videregående uddannelser.³⁹ Ifølge erklæringen bør medlemsstaterne tage skridt til at styrke undervisning i menneskerettigheder gennem blandt andet vedtagelse af lovgivning og administrative foranstaltninger. Evalueringen af disse tiltag bør ske i tæt samråd med relevante aktører fra blandt andet den private sektor, civilsamfundet og nationale menneskerettighedsinstitutioner.⁴⁰ Endelig bør stater sikre fyldestgørende grund-, efter-, og videreuddannelse af lærere og andre undervisere med henblik på at styrke deres kompetencer i at undervise i menneskerettigheder.

2.3 FN'S VERDENSMÅL FOR BÆREDYGTIG UDVIKLING

I 2015 blev The Education 2030 Framework for Action vedtaget i Paris af 180 UNESCO-medlemsstater. Education 2030 Framework for Action sætter fokus på implementering af mål 4 om kvalitetsuddannelse fra FN's Verdensmål om bæredygtig udvikling, og indeholder strategier for implementering samt monitorerings- og bedømmelsesmekanismer.

FN's Verdensmål for bæredygtig udvikling er ikke juridisk bindende, men sætter som mål, at stater skal arbejde aktivt henimod realiseringen af målene. Mål 4 har blandt andet fokus på grundskole, ungdoms- og videregående uddannelser, samt undervisning i menneskerettigheder via delmålene 4.1, 4.3 og 4.7. Delmål

4.1 har fokus på at sikre gratis, rummelig grunskoleuddannelse i høj kvalitet, hvor mindst ni års undervisning er obligatorisk. I delmål 4.3 understrejes det at, "alle kvinder og mænd sikres lige adgang til ungdomsuddannelser samt mellemlange og videregående uddannelser, herunder undervisning af høj kvalitet og til en overkommelig pris".⁴¹ Delmål 4.7 har fokus på at sikre, at elever opnår viden og færdigheder inden for blandt andet undervisning i menneskerettigheder. Dette skal blandt andet ske via uddannelse af lærere, reform af uddannelsernes indhold og pædagogisk rådgivning.⁴² For at kunne monitorere staters gradvise realisering af målene, er der for mål 4 udviklet tematiske indikatorer. En af indikatorerne for delmål 4.7 har fokus på, hvorvidt undervisning for bæredygtig udvikling og medborgerskab, herunder undervisning i menneskerettigheder, bliver en del af eksamineringsgrundlaget for elever.⁴³

KAPITEL 3

DEN NATIONALE RAMME

3.1 UDDANNELSESSTRATEGI OG UDDANNELSPLAN

Naalakkersuisut har siden 2005 arbejdet målrettet med at højne optagelse, gennemførelse og kvalitet i uddannelserne gennem nationale strategier og uddannelsesplaner. Målet er, at en større andel af befolkningen tager sig en erhvervskompetencegivende uddannelse.⁴⁴ Naalakkersuisuts seneste uddannelsesstrategi blev vedtaget i 2015. I strategien præsenterer Naalakkersuisut en række fokusområder i uddannelsessektoren, der skal bidrage til udviklingen af det grønlandske samfund. Fokusområderne inkluderer blandt andet flere børn i dagtilbud, styrkelse af folkeskolen, højere gennemførelse, fokus på ledelsesuddannelser samt effektivitet. Fokusområderne skal udvikles med udgangspunkt i uddannelsesområdet gennemgående værdier. Disse er inklusion, mangfoldighed, motivation, bæredygtighed samt fælles og personligt ansvar.⁴⁵

Den seneste uddannelsesplan er fra 2020.⁴⁶ Den fremhæver de uvildige undersøgelser af folkeskolen og læreruddannelsen fra henholdsvis 2015 og 2016 som udgangspunkt for, hvorfor folkeskolen fremadrettet er det vigtigste indsatsområde i det grønlandske uddannelsessystem.⁴⁷

3.2 FOLKESKOLEN

Inatsisartut fastsætter de lovmæssige rammer for folkeskolen og dens styrelse, mens de centrale administrative og faglige funktioner varetages af Departementet for Uddannelse, Kultur og Kirke. Folkeskolen er reguleret i lov om folkeskolen fra 2013.⁴⁸ Det er kommunalbestyrelserne, der fastlægger mål og rammer for skolernes virke.⁴⁹

Grundlovens § 76 fastslår, at alle børn i den undervisningspligtige alder har ret til fri undervisning i folkeskolen. Undervisning i menneskerettigheder nævnes ikke specifikt i folkeskoleloven.

Undervisningen i folkeskolen varetages af både uddannede lærere og af ikke-pædagogisk uddannede timelærere. Der var i skoleåret 2014/15 ansat 1.025 lærere, hvoraf 81 procent havde en læreruddannelse bag sig. Uddannede lærere er primært ansat i større byskoler. 19 procent af lærerne er timelærere, og de er primært ansat i bygdeskolerne.⁵⁰ I skoleåret 2015/2016 var der i alt 8.352 elever i folkeskolen, heraf 1.048 i bygdeskoler og 455 i specialklasser.⁵¹

3.3 UNGDOMSUDDANNELSER

Ungdomsuddannelser hører under Departementet for Uddannelse, Kultur og Kirke.⁵² Siden 1981, hvor Grønland overtog erhvervsuddannelsesområdet, er der sket en gradvis overførelse af uddannelsespladser til Grønland, således at der nu kan gennemføres grunduddannelser i Grønland inden for alle hovederhvervsområder. I 2019 foregik 94 procent af de påbegyndte ungdomsuddannelsesforløb i Grønland, mens 6 procent foregik på skoler udenfor Grønland.⁵³

Majoriaq yder vejledning og kurser med henblik på at opkvalificere unge til at tage en uddannelse eller komme i arbejde.⁵⁴ I 2019 påbegyndte 1.295 personer en ungdomsuddannelse. Til sammenligning var tallet i 2006 på 1.019 personer.⁵⁵

3.4 PROFESSIONSRETTEDE UDDANNELSER

De professionsrettede uddannelser sorterer dels under Grønlands Universitet, dels under selvstændige seminarier som eksempelvis socialpædagogisk seminarie, og dels som selvstændige uddannelsescentre, som eksempelvis Politiskolen i Nuuk.

En ny studieordning for læreruddannelsen blev implementeret i efterårssemestret 2018, og har som noget nyt et tydeligt fokus på videns- og kompetenceområder inden for undervisning i børns rettigheder. For eksempel skal den studerende på 5. semester kunne forholde sig til, diskutere og handle blandt andet på baggrund af viden om internationale hensigtserklæringer og Børnekonventionen, nationalt lovgrundlag, og specialpædagogiske indsatser på kommunalt og institutionelt niveau.⁵⁶

KAPITEL 4

GENERELLE UDFORDRINGER I FOLKESKOLEN

4.1 DEN MÆNSKERETTLIGE BESKYTTELSE: BØRN HAR RET TIL UDDANNELSE

Efter FN's Børnekonventions artikel 28 (1) (c) om barnets ret til uddannelse skal staten muliggøre, at højere uddannelse er opnåelig for alle inden for rammerne af deres evner og med alle passende midler. Efter samme konventions artikel 29 skal uddannelsen af et barn blandt andet have til hensigt at udvikle barnets muligheder i relation til personlighed, evner og psykiske og fysiske formåen. Af artikel 20 (1) følger det, at et barn, der midlertidigt eller konstant er afskåret fra sine familiemæssige omgivelser, har ret til særlig beskyttelse og bistand fra statens side.

Efter FN's Handicapkonventions artikel 24 har personer med handicap ret til uddannelse, hvorfor staten skal sikre et inkluderende uddannelsessystem på alle niveauer. Derfor skal staten blandt andet sikre, at personer med handicap har adgang til en inkluderende grundskoleundervisning på lige vilkår med alle andre, at der foretages en rimelig tilpasning ud fra den enkeltes behov, at de får den nødvendige støtte i det almindelige uddannelsessystem, og at der ydes effektive individuelle støtteforanstaltninger i omgivelser, der giver størst mulig akademisk og social udvikling.

Beskyttelsen af forholdet mellem forældre og børn hører til kernen i Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 8. Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har udtalt i flere sager, at det er et grundlæggende element af familielivet, at forælder og barn kan nyde hinandens selskab.⁵⁷

FN's Verdensmål for bæredygtig udvikling har i delmål 4.1 som mål, at alle elever gennemfører grundskoleuddannelse "i høj kvalitet, der fører til relevante og effektive læringsresultater".⁵⁸ Antallet af uddannede lærere og lærernes uddannelsesniveau har betydning for elevernes læringsresultater og karakterer og kan være en hindring for elevernes fremtidige mulighed for at videreudanne sig. Ligeledes kan folkeskolens udfordringer i forhold til at løfte elevernes faglige niveau, så flere bliver i stand til at tage en ungdomsuddannelse, være en barriere for videre uddannelse.

4.2 GRØNLANDSKE FORHOLD: UDFORDRINGER MED AT MØDE DEN ENKELTE ELEVS BEHOV

I 2015 var der 83 folkeskoler i Grønland, heraf 23 skoler i byerne og 60 skoler i bygderne.⁵⁹ Tal fra 2011 viste, at 85 procent af folkeskoleeleverne gik i byskoler, mens 15 procent gik i bygdeskoler.⁶⁰ Økonomisk Råd kom i 2017 med en rapport, der pegede på, at børn med gode testresultater i 3. klasse ofte ville få en pæn afgangseksamen og komme i gang med en uddannelse, mens elever, der i de tidlige trintest i folkeskolen klarede sig dårligt, havde stor sandsynlighed for at opnå svage testresultater ved folkeskolens afgangsprøve.⁶¹

Børn i bygder får i mindre omfang end børn i byer undervisning af uddannede lærere. I 2019 var 91 procent af folkeskolelærerne i byerne uddannede, mens tallet for lærere i bygderne var 52 procent.⁶² En rapport udarbejdet i 2016 af KORA (nu VIVE) viste endvidere, at det i de små bygder kan være op til 100 procent af lærerne, der er timelærere. Timelærere er ikke uddannede lærere og ansættes i et mere løst ansættelsesforhold. Dette skyldtes ifølge en kommunal fagchef på området, at lærere ikke ønskede at arbejde i isolerede bygdesamfund samtidig med, at det kunne være omkostningsfuldt at sikre tilstrækkelige tjenesteboliger af en tilstrækkelig høj kvalitet.⁶³

Det har derudover været særligt svært at tiltrække lærere med særlig ekspertise i at undervise specialklasser og på specialskoler – både i byer og bygder.⁶⁴ En rapport fra Danmarks Evalueringsinstitut fra 2015 viste, at der var stor forskel på, hvilke specialundervisningskompetencer der var til rådighed på de forskellige skoler. Læreruddannede med supplerende specialpædagogisk uddannelse varetog kun 2 procent af den almindelige specialundervisning og 9 procent af den vidtgående specialundervisning i folkeskolen. Således varetog læreruddannede uden supplerende specialpædagogisk uddannelse henholdsvis 81 procent af den almindelige specialundervisning og 79 procent af den vidtgående specialundervisning. Ikke-læreruddannede varetog 17 procent af den almindelige specialundervisning og 12 procent af den vidtgående specialundervisning.⁶⁵

Derudover fremgik det af en rapport fra Danmarks Evalueringsinstitut fra 2015, at 42 procent af folkeskolelærerne mente, at de i utilstrækkelig grad havde mulighed for at tilgodese børn med særlige behov i undervisningen. Problemet var størst i byerne, hvor 47 procent af de adspurgte lærere havde denne oplevelse sammenlignet med 19 procent i bygdeskolerne.⁶⁶

Børn med særlige behov kan ifølge Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) inddeles i to overordnede grupper: børn med varige funktionsnedsættelser som handicap, udviklingsforstyrrelser eller nedsat indlæringsevne og børn, der på grund af traumer eller omsorgssvigt har svært ved at koncentrere sig eller indrette sig efter de normale rammer og regler i undervisningen. De pædagogiske udfordringer er forskellige alt efter, hvilken "gruppe" et barn tilhører.⁶⁷ Støtteordninger og tilbud til gruppen af børn med særlige behov som har varige funktionsnedsættelser, som

eksempelvis fysiske eller psykiske handicap, fungerede ifølge rapporten rimeligt. Derimod herskede der frustration blandt lærerne over, at omsorgssvigtede børn fyldte meget, var vanskelige at undervise samt at mulighederne for at hjælpe dem var mangelfulde. Ifølge evalueringen var de nødvendige støttefunktioner ikke tilstede, og lærerne oplevede ikke, at de besad tilstrækkelige kompetencer til at løfte opgaven.⁶⁸ Det kan især være svært at håndtere elever, der har svært ved at læse og skrive, da der på nuværende tidspunkt ikke findes en ordblindhedstest, som tager hensyn til grønlandske forhold og det grønlandske sprog.⁶⁹

På grund af udfordringerne med at tilbyde elever i bygderne skolegang, bliver en del elever fra tyndt befolkede områder i bygderne sendt på elevhjem. Ifølge børnetalsmandens rejserrapporter fra 2016 og 2017 er der udfordringer i forhold til at sikre et tilstrækkeligt uddannelses- og kompetenceniveau blandt personalet på elevhjem. I rapporterne gav børn og personale på elevhjemmene udtryk for manglende omsorg for børnene, idet personalet på elevhjemmene ikke var fagligt uddannede, og var ansat til at føre opsyn og ikke udføre pædagogisk arbejde.⁷⁰ Naalakkersuisut har fokus på elevernes trivsel på elevhjemmene, og udarbejdede i efteråret 2020 et udkast til en bekendtgørelse med fokus på hjemmenes pædagogiske indhold.⁷¹

Problemerne med at sikre et tilstrækkeligt kompetence- og uddannelsesniveau hos lærere og personale og at løfte elevernes behov understøtter dårligt folkeskolelovens hensigt om at sætte barnet i centrum og støtte alle elever, herunder sikringen af, at undervisningen svarer til den enkelte elevs behov, rummer udfordringer for alle elever og tilrettelægges under hensynstagen til de mål, som lærer og elev fastsætter sammen.⁷² Dette især hvad angår elever med særlige behov, der har behov for ekstra støtte eller anden tilrettelæggelse af undervisningen, herunder elever med eksempelvis fysiske eller psykiske handicap, omsorgssvigt eller høj begavelse. FN's Børnekomité har også haft fokus på problemet, og anbefalede i 2017, at antallet af kvalificerede lærere i små byer og bygder øges.⁷³

Naalakkersuisut og kommunerne har haft fokus på den manglende tilstedeværelse af kvalificeret og uddannet personale. Naalakkersuisut har blandt andet haft fokus på, at timelærerne skal tilbydes opkvalificering eller kompetencegivende uddannelsesforløb, herunder især bygdepersonalet,⁷⁴ mens flere kommuner har haft fokus på at styrke erfaringsudveksling mellem by og bygdelærere.⁷⁵ Det står dog ikke klart, i hvilket omfang disse initiativer har ført til varige forbedringer.

Vi anbefaler, at Naalakkersuisut i samarbejde med kommunerne:

- Sikrer, at der i praksis sker en markant forbedring af uddannelses- og kompetenceniveauet hos speciallærere, herunder navnlig i forhold til børn med sociale udfordringer på grund af traumer eller omsorgssvigt.
- Sikrer, at lærere der tager speciallæreruddannelsen bliver undervist i, hvordan de skal anvende støtteredskaber i praksis.
- Foretager en undersøgelse af, i hvor stort et omfang der er mangel på kvalificeret og uddannet personale, samt hvorvidt elever med særlige behov får tilstrækkelig støtte i praksis.
- Iværksætter yderligere tiltag for at motivere og fastholde flere uddannede lærere i mindre byer og bygder, for eksempel ved at etablere partnerskaber eller lærerbytte mellem bygdeskoler og byskoler.
- Fortsat iværksætter tiltag for at understøtte relationerne mellem børn på elevhjem og deres familier med fokus på trivsel og omsorg.
- Udvikler og implementerer en ordblindhedstest, som tager hensyn til grønlandske forhold og det grønlandske sprog.

KAPITEL 5

STYRKELSE AF UNDERVISNINGEN I BØRNS RETTIGHEDER I FOLKESKOLEN

5.1 DEN MENNESKERETLIGE BESKYTTELSE: BØRN BØR UNDERVISES I DERES RETTIGHEDER

Børnekonventionen opstiller en række mål for barnets uddannelse, herunder at undervisningen skal være med til at udvikle dets personlighed, evner, psykiske og fysiske formåen og fremme barnets respekt for menneskerettighederne samt barnets egne kulturelle og nationale værdier.⁷⁶ Et centralt princip i Børnekonventionen er barnets ret til medbestemmelse som eksempelvis indflydelse, deltagelse og ytringsfrihed. Børnekonventionen forpligter også staterne til at udbrede kendskabet til konventionens principper og bestemmelser til børn og voksne.⁷⁷ Konventionen fastslår også, at landene skal beskytte børn mod alle former for diskrimination, herunder på baggrund af eksempelvis etnisk oprindelse, køn og handicap, samt at barnet har ret til at leve i overensstemmelse med sin egen kultur og til at praktisere sin egen religion og sit eget sprog i lande, hvor de tilhører etniske, religiøse eller sproglige mindretal.⁷⁸

Europarådets medlemsstater har vedtaget Europarådets Charter om Uddannelse til Demokratisk Medborgerskab og Undervisning i Menneskerettigheder. Chartret er ikke juridisk bindende. Ifølge chartret bør Europarådets medlemsstater indarbejde undervisning i menneskerettigheder i lærerplaner i førskoleinstitutioner og i grundskoler.⁷⁹

FN's Erklæring om Uddannelse og Undervisning i Menneskerettigheder opsætter ligeledes mål for undervisning i menneskerettigheder på grundskoleniveau. Her er tale om undervisning i menneskerettigheder, der både indholdsmæssigt og didaktisk tager højde for respekten for børns rettigheder og ligebehandling i undervisningen.⁸⁰

5.2 GRØNLANDSKE FORHOLD: DET KRÆVER VIDEN OM RETTIGHEDER AT KUNNE HANDLE

En forholdsvis stor del af grønlandske børn oplever af få krænket deres rettigheder.⁸¹ Eksempelvis havde 24 procent af de 15-29-årige i 2018 været tvunget til eller forsøgt tvunget til seksuel aktivitet, inden de fyldte 18 år⁸², mens 12 procent i 2014 altid eller ofte gik sultne i seng eller i skole.⁸³ Kigger man på seksuelle overgreb, viste en befolkningsundersøgelse fra 2018, at blandt personer født i 1995 eller senere havde 20 procent været udsat for seksuelle overgreb inden de fyldte 18 år.⁸⁴ Selvom tallet stadigvæk er højt er det faldende sammenlignet med tidligere

fødselsårgange, hvor det i eksempelvis 1985 var 36 procent og i 1975 42 procent. Børn og unge skal kende deres rettigheder og medansvar for at få det bedst mulige ud af deres liv. De skal kunne sige fra, hvis de opdager, at egne eller andres rettigheder bliver krænket. Men det kræver både viden, holdninger og færdigheder at kunne handle.

Folkeskolens undervisning er dels reguleret i folkeskoleloven,⁸⁵ som indeholder de overordnede bestemmelser om folkeskolen, dels i bekendtgørelsen om trinmål samt fagformål og læringsmål for folkeskolens fag og fagområder.⁸⁶ Læringsmålene i de enkelte fag er desuden reguleret i en række publikationer, der er at finde på Uddannelsesstyrelsen hjemmeside.⁸⁷ Både de overordnede bestemmelser, trinmål, fagformål og læringsmål i de enkelte fag er bindende for undervisningen.

Folkeskoleloven nævner ikke menneskerettigheder specifikt. Der er imidlertid flere mål, der kan bidrage til, at skolen underviser i overensstemmelse med menneskeretlige værdier. Blandt andet er folkeskolens opgave ifølge lovens formål at fremme åndsfrihed og tolerance, styrke medansvar og samarbejde og tilgodese elever med særlige behov. Desuden angiver loven en ramme for et elevråd og demokrati, der giver rum til, at menneskerettigheder udleveres i praksis i det lokale skolemiljø.⁸⁸ Forberedelse af eleverne til medbestemmelse indgår dog ikke som specifik målsætning, selvom dette står centralt i Børnekonventionen.⁸⁹

Det fremgår af bekendtgørelsen om trinmål mv., at menneskerettighederne indgår i læringsmål for samfundsfag samt for kristendomsvidenskab. Både menneskerettigheder og børns rettigheder indgår indirekte i øvrige fag. Eksempelvis skal der undervises i børns behov og levevilkår i faget ”personlig udvikling”. Her skal der vejledes til at tale om, hvad, eleverne mener, er børns rolle i familien, deres ansvar, pligter og rettigheder.⁹⁰ Tre af folkeskolens fag nævner således menneskerettigheder eller relaterede emner. Både yngste-, mellem- og ældstetrinnet skal i stigende sværhedsgrad undervises i samfundsfag, personlig udvikling og religion samt filosofi.

Vi anbefaler, at Departementet for Uddannelse, Kultur og Kirke:

- I den næste uddannelsesstrategi indarbejder et fokus på undervisning i menneskerettigheder, herunder børns rettigheder, ikke-diskrimination og ligebehandling i forhold til for eksempel handicap, etnicitet og sprog på alle niveauer.
- I forbindelse med fremtidige ændringer af folkeskoleloven indarbejder en henvisning til menneskerettighederne i formålsparagraffen i folkeskoleloven, for eksempel ved direkte at henvise til menneskerettighederne eller FN's Børnekonvention.

KAPITEL 6

FRAFALD OG BARRIERER I MØDET MED UNGDOMSUDDANNELSER

6.1 DEN MENNESKERETLIGE BESKYTTELSE: UNGDOMSUDDANNELSER SKAL VÆRE TILGÆNGELIGE FOR ALLE

FN's Konvention om Økonomiske, Sociale og Kulturelle Rettigheders artikel 13 fastslår, at enhver har ret til uddannelse. I bestemmelsens stk. 2 (b) understreges det, at stater skal arbejde for at gøre ungdomsuddannelser alment tilgængelige.⁹¹ Alment tilgængelig betyder, at adgangen til en ungdomsuddannelse skal tilbydes i hele staten, så uddannelsen er tilgængelig for alle.⁹²

Efter Børnekonventionens artikel 28 (1) (b) skal stater fremme udviklingen af uddannelse, der følger grunduddannelsen, herunder almindelig og faglig uddannelse, der eksempelvis kan være ungdomsuddannelser. Børnekonventionen understreger desuden, at stater skal tage forholdsregler for at fremme regelmæssigt fremmøde, mindske frafald samt gøre disse uddannelser opnåelige for ethvert barn, inden for for rammerne af deres evner og med alle passende midler.⁹³

Efter Handicapkonventionens artikel 24, skal staterne sikre, at personer med handicap har adgang til almindelige videregående uddannelser, erhvervsuddannelser, voksenundervisning og livslang læring på lige vilkår med alle andre. Derfor skal der også sørges for en rimelig tilpasning til personer med handicap, at disse personer har adgang til en inkluderende og gratis grundskoleundervisning og undervisning på mellemtrin af høj kvalitet, og at de dermed ikke udelukkes fra undervisning på mellemtrin på grund af handicap.

6.2 GRØNLANDSKE FORHOLD: KOMPLEKSE ÅRSAGER TIL HØJT FRAFALD

I 2019 havde kun 39,5 procent af befolkningen mellem 16 og 74 år en uddannelse ud over folkeskoleniveau.⁹⁴ På trods af, at der over de seneste 10 år er sket en stigning i antallet, som færdiggør en ungdomsuddannelse, er der dermed stadig en betydelig andel af befolkningen, som ingen ungdoms- eller videregående uddannelse får. I 2016 var det således 57 procent af unge mellem 16 og 18, som ikke var i gang med en ungdomsuddannelse eller på efterskole.⁹⁵

Af de unge som påbegynder en ungdomsuddannelse, frafalder omkring halvdelen. En EU-undersøgelse om frafald og fastholdelse i de grønlandske erhvervsuddannelser fra 2015 konkluderede, at over halvdelen af alle elever/lærlinge på erhvervsuddannelserne frafaldt deres uddannelse.⁹⁶ Det samme gør

sig gældende for elever på gymnasierne, hvor gennemførselsraten ligeledes var omkring 50 procent i 2017.⁹⁷

Årsagerne til den høje andel af børn og unge, som står udenfor uddannelsessystemet, er komplekse, og frafald fra ungdomsuddannelserne vil ofte være et resultat af mange faktorer. Den danske stats rapport til Børnekomiteen fra 2016 nævnte blandt andet mangel på uddannede lærere, negativ social arv samt sproglige udfordringer som grunde, idet ungdomsuddannelser generelt kræver gode danskundskaber.⁹⁸ Også MIO har tidligere peget på manglende sproglige kompetencer som én af årsagerne til, at unge ikke opnår en ungdomsuddannelse.⁹⁹ Et studie om frafald og fastholdelsesstrategier på gymnasiet i Nuuk fra 2017 konkluderede, at elevers danskundskaber var et af de områder, der krævede ekstra forebyggende indsatser, idet et flertal af eleverne på gymnasiet ikke havde dansk som modersmål eller første sprog og derfor oplevede et behov for ekstra hjælp til at tilegne sig dansk som undervisningssprog.¹⁰⁰ I hvor højt et omfang social arv og baggrund gør en forskel på elevernes resultater i uddannelsessystemet er ikke lige så velbelyst, men generelt har børn af forældre med få ressourcer i form af uddannelse, økonomi og sociale forhold en høj risiko for at have dårlig trivsel i skolen sammenlignet med børn fra ressourcestærke familier.¹⁰¹ Hvor eleverne i folkeskolen bliver undervist på grønlandsk, foregår en stor del af undervisningen på ungdomsuddannelserne på dansk, ligesom undervisningsmateriale og bøger også er på dansk.¹⁰² Skiftet fra undervisning på grønlandsk i folkeskolen til dansk på ungdomsuddannelserne kan dermed skabe udfordringer for en gruppe af eleverne. Tal fra 2017 viser, at 24,9 procent af 10. klasses eleverne fik karakteren F eller Fx i skriftligt dansk.¹⁰³ For en gruppe af eleverne er deres kompetencer inden for dansk dermed ikke i overensstemmelse med de krav og forventninger til sproglige kompetencer, som de møder på ungdomsuddannelserne, hvilket har som resultat, at de risikerer at blive sat udenfor uddannelsessystemet.

Udfordringer med frafald på ungdomsuddannelserne er ikke nyt i Grønland. Naalakkersuisut har i længere tid haft fokus på udfordringerne vedrørende frafald og har iværksat tiltag til at modvirke frafald. Eksempelvis har den seneste uddannelsesstrategi fra 2015 som overordnet målsætning, at 70 procent af årgangene, som afslutter folkeskolen fra 2015, skal opnå en erhvervs-kompetencegivende uddannelse, inden de fylder 35 år¹⁰⁴, hvilket også kommer til udtryk i uddannelsesplanerne. Ydermere indsamler Grønlands Statistik data om afbrudte uddannelser – dog ikke data i forhold til om eksempelvis sociale, psykologiske og sproglige barrierer ligger bag.¹⁰⁵

I forlængelse heraf kan det nævnes, at Tilioq senest i 2020 kritiserede, at der ikke findes data i forhold til, hvor mange elever i folkeskolens specialklasser, der får en adgangsgivende afgangsprøve fra folkeskolen. Dette kan gøre det svært at vurdere, hvorvidt disse elever får en tilstrækkelig hjælp og undervisning, der gør dem i stand til at søge ind på eksempelvis en ungdomsuddannelse. Ifølge Tilioq er det som oftest rutine, at lærerne søger om, at elever fra specialklassen bliver fritaget afgangsprøver.¹⁰⁶

Vi anbefaler, at Departementet for Uddannelse, Kultur og Kirke:

- Systematisk gennemfører og offentliggør nationale målinger af trivsel hos studerende på ungdomsuddannelser samt årsager til frafald, og følger op med relevante og målrettede indsatser med henblik på at styrke trivslen blandt eleverne.
- Gennem uddannelsen af sproglærere i grønlandsk, dansk og engelsk øger sproglærernes pædagogiske kompetencer og færdigheder i at tilpasse sig elevsammensætningen i klassen, herunder dialektiske og etniske minoriteter m.v.
- Foretager en undersøgelse af, hvor mange elever i folkeskolens specialklasser, der bliver indstillet og gennemfører en adgangsgivende afgangsprøve fra folkeskolen, og efterfølgende systematisk indsamler data herom.

KAPITEL 7

PROFESSIONSRETTEDE UDDANNELSER OG MENNESKERETTIGHEDER

7.1 DEN MENNESKERETLIGE BESKYTTELSE: OFFENTLIGT ANSATTE SÅSOM POLITI, LÆRERE OG SOCIALRÅDGIVERE SKAL UNDERVISES I MENNESKERETTIGHEDER

FN's Erklæring om Uddannelse og Undervisning i Menneskerettigheder fremhæver, at stater bør sikre passende undervisning i menneskerettigheder for professionelle, som agerer på vegne af staten. Erklæringen fremhæver ligeledes, at undervisning i menneskerettigheder er centralt på alle uddannelsesniveauer fra daginstitutioner til videregående uddannelser.¹⁰⁷

Ifølge handlingsplanen for FN's Verdensprogram for Undervisning i Menneskerettigheder for grundskoler og læreruddannelse, er undervisning i børns rettigheder og medansvar et tværfagligt tema, der i høj grad sammentænker det faglige og det pædagogiske. Undervisning i menneskerettigheder i lærerprofessionen bør sigte mod at styrke kommende læreres didaktiske kompetencer. Det vil sige, hvordan man planlægger, gennemfører og evaluerer undervisning i menneskerettigheder tilpasset alder og klassetrin. Undervisningen i menneskerettigheder bør endvidere have fokus på lærerens rolle som myndighedsperson og klasserumsleder, samt på skoleledelsens ansvar for blandt andet at sikre et inkluderende læringsmiljø.¹⁰⁸ Inklusion betyder i grove træk, at en skoles kultur og praksis skal udvikles, så den accepterer, anerkender og tilgodeser alle børns behov – modsat integration, hvor det er det enkelte barn eller en gruppe af børn, der skal tilpasse sig den allerede eksisterende skolekultur og praksis.¹⁰⁹

I handlingsplanen for FN's Verdensprogram for Undervisning i Menneskerettigheder for relevante professionelle grupper, som agerer på vegne af staten, anbefales det, at staterne sikrer, at disse grupper bliver undervist i menneskerettigheder. De relevante professionelle grupper, som agerer på vegne af staten, er offentligt ansatte som eksempelvis politi, socialrådgivere, socialpædagoger og lærere.¹¹⁰

Efter Europarådets Charter om Uddannelse til Demokratisk Medborgerskab og Undervisning i Menneskerettigheder bør Europarådets medlemsstater fremme undervisning i menneskerettigheder særligt i professionsuddannelser, der sigter på beskæftigelse inden for undervisning og uddannelse.¹¹¹

7.2 GRØNLANDSKE FORHOLD: IKKE ALLE ER TILSTRÆKKELT KLÆDT PÅ TIL EFFEKTIVT AT UDFØRE MYNDIGHEDSOPGAVER

Undervisning i menneskerettigheder på professionsrettede uddannelser, er vigtig for at staten i praksis kan sikre, at forvaltningen af en stor gruppe borgeres rettigheder varetages af personale der ved, hvordan de skal udføre deres daglige arbejde med udgangspunkt i menneskeretlige værdier og principper. Hvor skolepædagoger- og lærere skal kunne identificere og håndtere menneskeretlige udfordringer i undervisningen og i praksis i skolerne, skal eksempelvis socialpædagoger, socialrådgivere og politi som henholdsvis omsorgs- og myndighedspersoner forvalte en stor gruppe borgeres rettigheder.

LÆRERUDDANNELSEN

Uddannelsen til lærer foregår på Institut for Læring under Grønlands Universitet

Læreruddannelsen har tidligere været udsat for skarp kritik. I 2016 blev der offentliggjort en evaluering af læreruddannelsen, som pegede en række alvorlige kvalitetsudfordringer, der samlet set bevirkede, at læreruddannelsen ikke imødekom folkeskolens behov for kvalificerede lærere. Evalueringen fremhæves i Uddannelsesplan 2017 som retningsgivende for 2018-reformen af læreruddannelsen.¹¹²

Børnerettighedsinstitutionen MIO og Institut for Menneskerettigheder offentliggjorde endvidere i 2017 analysen 'Lærerprofessionen og børns rettigheder i Grønland'. Af analysen fremgår det, at grønlandske skolelærere møder en lang række menneskeretlige udfordringer i deres daglige arbejde, men at kommende lærere ikke nødvendigvis er klædt tilstrækkeligt på til effektivt at kunne udføre konkrete dannelses- og myndighedsopgaver.

Der er i 2018 trådt en ny studieordning i kraft for læreruddannelsen hvori fokus på undervisning i menneskerettigheder er styrket markant. Eksempelvis nævner studieordningen fra 2017 hverken 'menneskerettigheder' eller 'rettigheder', men i 2018 studieordningen indgår ordet 'rettigheder' 21 gange.¹¹³

Hverken studieordningen fra 2017 eller 2018 indeholder ordene 'lighed', 'ligebehandling', 'ligestilling', 'ligeværd' eller 'diskrimination'. I studieordningen fra 2018 indgår det som færdighed i modulet "Erindringspolitik, historiebevidsthed og identitetsdannelse", at den studerende kan "inddrage flerkulturelle perspektiver og forskellige identitetsbærende erindringsfællesskaber i en didaktisk sammenhæng".¹¹⁴ Dermed lægger studieordningen 2018 indirekte op til undervisning i ligebehandling.

SOCIALRÅDGIVERUDDANNELSEN

Uddannelsen til socialrådgiver udbydes ved Institut for Samfund, Økonomi og Journalistik under Grønlands Universitet. Studieordningen for bacheloruddannelsen til socialrådgiver fastsætter de nærmere regler for

uddannelsen. Selvom ordet 'menneskerettigheder' m.v. ikke nævnes, indgår der dog undervisning i social ulighed og udsathed i forhold til arbejdsmarkedet. Her bliver de studerende introduceret til begreberne social ulighed og udsathed på individ- og gruppeniveau med henblik på "at identificere, analysere, vurdere målgruppers problemstillinger, som grundlag for iværksættelse af socialfaglige indsatser".¹¹⁵

På trods af at menneskerettigheder ikke indgår direkte i studieordningen, er der imidlertid flere ord og formuleringer, som kan lægge op til, at der undervises i dem. Dette gælder eksempelvis læringsmålet i fagmodulet "De organisatoriske rammer for socialt arbejde og introduktion til praktik", hvor de studerende skal opnå viden om og forståelse for socialrådgiverens forskellige roller, herunder myndighedsrollen. I fagmodulet "Forebyggelse og metoder i socialt udsatte grupper" har et af læringsmålene endvidere fokus på, at de studerende skal opnå "viden om og færdigheder i at anvende relevante love og regler i forhold til udsatte grupper". Endelig skal den studerende i modul 12 i forbindelse med et obligatorisk studieophold på internationalt universitet "kunne reflektere over socialt arbejde i et internationalt perspektiv". I ovenstående moduler kan et rettighedsperspektiv med fordel inkluderes i undervisningen.

Institut for Samfund, Økonomi og Journalistik udbyder ligeledes uddannelsen som en decentral uddannelse der har til formål at opkvalificere personer der allerede arbejder inden for området, og som ønsker at videreuddanne sig, men som har svæet ved at flytte til Nuuk i en længerevarende periode. I studieordningen for den decentrale socialrådgiveruddannelse er der, i modsætning til studieordningen for bacheloruddannelsen i socialrådgivning, et direkte fokus på undervisning i menneskerettigheder.

Naalakkersuisut har i Aftale om Finansloven for 2018 fokus på at styrke uddannelsesindsatsen inden for det sociale område. Således ønsker Naalakkersuisut en styrkelse af den decentrale uddannelse af pædagoger og socialrådgivere med henblik på at fremme tidlige, forebyggende indsatser på blandt andet det sociale område.¹¹⁶

SOCIALPÆDAGOGUDDANNELSEN

Socialpædagoguddannelsen udbydes på Socialpædagogisk Seminarium. I studieordningen for socialpædagoguddannelsen fremgår ordene 'menneskerettigheder', 'rettighed' samt 'konvention' ikke direkte. Ligeledes fremgår 'lighed', 'ligebehandling', 'ligestilling', 'ligeværd' eller 'diskrimination' ikke.

I studiehåndbogen for socialpædagoguddannelsen, forekommer ordet 'rettighed' i fordybelses/specialiseringsperioden under alle de tre kundskabs- og færdighedsområder "udsatte børn og unge", "mennesker med nedsat funktionsevne" samt "mennesker med sociale problemer".¹¹⁷ Ligeledes nævnes under hvert kundskabs- og færdighedsområde, nationale love, konventioner og regler af særlig betydning for de tre grupper.¹¹⁸

Den studerende skal ligeledes i "det samfunds- og socialfaglige hovedområde", "trænes i (...) internationale konventioner og lovgivning, herunder regler om tavshedspligt, underretningspligt og videregivelse af oplysninger". Ordene 'lighed', 'ligebehandling', 'ligestilling', 'ligeværd' eller 'diskrimination' fremgår ikke i studiehåndbogen.

I studiehåndbog findes imidlertid ord og formuleringer, som kan give anledning til undervisning i menneskerettigheder. Således nævnes blandt andet "demokratisk deltagelse", "dannelse" samt "professionsetik, magt og konflikter". Disse begreber kan give anledning til inddragelse af menneskerettigheder i undervisningen, selvom menneskerettigheder ikke nævnes direkte.¹¹⁹

Socialpædagogisk seminarium udbyder ligeledes en decentral uddannelse. Menneskerettighedskonvention indgår som vejledende pensum i det samfunds- og socialfaglige fagområde sammen med FN's Børne- og Handicapkonvention.¹²⁰ Herudover nævnes rettigheder i forbindelse med de studerendes rettigheder, hvor fokus er på udviklingen af et aktivt demokratibegreb gennem de studerendes aktive deltagelse. Ordene, 'ligeværd', 'ligestilling', 'ligebehandling' eller 'diskrimination' indgår dog ikke i studieordningen.¹²¹

Der er dog flere ord og formuleringer, som kan lægge op til undervisning i menneskerettigheder. Eksempelvis indgår "sociallovgivningen, herunder sociale regler vedr. børn, unge, ældre" samt "lovgivning om familien og samfundet" i det samfunds- og socialfaglige fagområde, ligesom den studerende skal tilegne sig viden om det "samfundsmæssige grundlag for den lovmæssige udmøntning på det sociale område" i forbindelse med prøve i samfunds- og socialfag.¹²²

Vi anbefaler, at Illisimatusarfik og Socialpædagogisk Seminarium:

- Prioriterer at udvikle undervisningsmateriale om menneskerettigheder i et professionsperspektiv tilpasset en grønlandsk kontekst, samt arbejder for, at undervisere opnår relevante kompetencer til at undervise i menneskerettigheder ved eksempelvis at tilbyde efter- og videreuddannelseskurser.

KAPITEL 8

MENNESKERETTIGHEDER IND I EN UDDANNELSESPLAN

8.1 DEN MENNESKERETTLIGE BESKYTTELSE: OPFORDRING TIL NATIONALE HANDLINGSPLANER

I gennem vedtagelsen af FN's Erklæring om Uddannelse og Undervisning i Menneskerettigheder har landene forpligtet sig politisk til at udvikle nationale strategier, programmer eller handlingsplaner for undervisning i menneskerettigheder. Ifølge erklæringen bør disse udvikles med henblik på, at landene gennemfører og evaluerer en samlet indsats for at styrke undervisning i menneskerettigheder i relevante uddannelser.¹²³

FN's Verdensprogram for Undervisning i Menneskerettigheder anbefaler, at der udarbejdes nationale handlingsplaner målrettet blandt andet grundskolen, ungdomsuddannelserne samt de professionsrettede uddannelser, som eksempelvis socialrådgiveruddannelsen, læreruddannelsen og pædagoguddannelsen. En national handlingsplan bør ligeledes adressere efter- og videreuddannelse.¹²⁴

Der er udarbejdet en række vejledninger til, hvordan stater kan påbegynde arbejdet med at udvikle handlingsplaner for undervisning i menneskerettigheder. Her kan nævnes en vejledning til staterne udarbejdet af FN's Højkommissariat for Menneskerettigheder og UNESCO. Vejledningen gennemgår de trin, der skal til for at udvikle, gennemføre og evaluere en handlingsplan for undervisning i menneskerettigheder. Vejledningen indeholder også anbefalinger til, hvordan stater undersøger og følger op på hvad status er for undervisning i menneskerettigheder i uddannelserne.¹²⁵

8.2 GRØNLANDSKE FORHOLD: OPLAGT AT INDARBEJDE MENNESKERETTIGHEDSFOKUS

Uddannelsesstrategien og Uddannelsesplanen er Naalakkersuisuts udgangspunkt for systematisk at adressere relevante udfordringer og sikre fokuserede indsatser og sammenhæng i uddannelsessektoren i Grønland. Naalakkersuisut har her mulighed for at sætte aktuelle udfordringer højt på den uddannelsespolitiske dagsorden, herunder med input fra relevante aktører og interessenter.

Den seneste uddannelsesstrategi fra 2015 opstiller gennemgående værdier for hele uddannelsesområdet. Uddannelsesplanen er en handlingsplan, som indeholder initiativer, der ønskes igangsat over de næste år, og som understøtter

Naalakkersuisuts visioner og mål præsenteret i Uddannelsesstrategien. Den seneste uddannelsesplan II fra 2020 er en ramme, som sikrer, at relevante initiativer igangsættes med henblik på at evaluere, hvorledes uddannelsesmålene opnås.¹²⁶ Udbredelse af og undervisning i menneskerettighederne indgår dog ikke i uddannelsesplanen.

Det er oplagt, at menneskerettighederne indarbejdes som en del af værdigrundlaget for den næste uddannelsesstrategi. Det vil betyde, at menneskerettighederne vedtages som en gennemgående værdi i fremtidige uddannelsesplaner på linje med inklusion, mangfoldighed, motivation, bæredygtighed samt fælles og personligt ansvar. Det er endvidere oplagt, at der som led i Uddannelsesplan 2021 og frem udvikles en national handlingsplan for undervisning i menneskerettigheder. Dette kan ske ved at inddrage uddannelse i menneskerettigheder som en specifik målsætning for de enkelte områder og niveauer eller som et nyt tværgående initiativ.

Vi anbefaler, at Departementet for Uddannelse, Kultur og Kirke:

- Nøje overvejer at indarbejde menneskerettighederne i værdigrundlaget for den næste uddannelsesstrategi.

NOTER

- 1 Grønlands Statistik, Grønland i tal 2019, 2019, side 14, tilgængelig på: <http://www.stat.gl/publ/da/GF/2019/pdf/Gr%C3%B8nland%20i%20tal%202019.pdf>.
- 2 Naalakkarsuisut, Uddannelsesplan II, 2017, side 22, tilgængelig på: <http://naalakkarsuisut.gl/~media/Nanoq/Files/Publications/Uddannelse/NYUddannelsesplan%202017%20web.pdf>.
- 3 Naalakkarsuisut, Ekspertgruppen vedrørende styrkelse af sprogtilegnelse, 2018, side 11, tilgængelig på: <https://naalakkarsuisut.gl/~media/Nanoq/Files/Attached%20Files/Uddannelse/Sprograpport%20KAL-DA%202018indd-1.pdf>.
- 4 Naalakkarsuisut, Styrkelse af alle tre sprog er vejen frem, 9. juni 2018, tilgængelig på: <https://naalakkarsuisut.gl/da/Naalakkarsuisut/Nyheder/2018/06/090619-Styrkelse-af-alle-tre-sprog-er-vejen-frem>.
- 5 Naalakkarsuisut, Ny bekendtgørelse om uddannelsesstøtte, 21. juli 2017, tilgængelig på: http://naalakkarsuisut.gl/da/Naalakkarsuisut/Nyheder/2017/07/210717_ny_bkg; Selvstyrets bekendtgørelse nr. 9 af 19. juli 2017 om uddannelsesstøtte.
- 6 Inatsisartutlov nr. 21 af 13. november 2017 om ændring af Inatsisartutlov om folkeskolen (Ændringer af regler om undervisningens indhold, organisering, tilrettelæggelse og opsamling af viden).
- 7 Selvstyrets bekendtgørelse nr. 21 af 8. december 2017 om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i folkeskolen.
- 8 Naalakkarsuisut, Uddannelsesplan II, 2020, side 25, tilgængelig på: <https://naalakkarsuisut.gl/~media/Nanoq/Files/Attached%20Files/Uddannelse/DK/Uddannelsesplaner/Uddannelsesplan%20II%202020%20Final%20031120.pdf>
- 9 Svar fra Qeqqata kommune på henvendelse fra Institut for Menneksrettigheder (oktober 2017).
- 10 http://naalakkarsuisut.gl/da/Naalakkarsuisut/Nyheder/2017/09/050917_diplomledere (08.11.2017)
- 11 TELE-POST, Vores vision: Stærke netværk, tilgængelig på: <https://telepost.gl/da/vores-vision-staerke-netvaerk; KNR.gl, Tele-Post skruer op for internethastighed, 13. september 2019, tilgængelig på: https://knr.gl/da/nyheder/tele-post-skruer-op-internethastighed>.
- 12 Naalakkarsuisut, Uddannelsesreformen er et skridt videre, 18. august 2017, tilgængelig på: http://naalakkarsuisut.gl/da/Naalakkarsuisut/Nyheder/2017/08/160817_uddannelsesreform.
- 13 Naalakkarsuisut, Et sammenhængende og fleksibelt uddannelsessystem – Anbefalinger, begrundelser og handlinger, januar 2020, tilgængelig på: <https://naalakkarsuisut.gl/~media/Nanoq/Files/Attached%20Files/Uddannelse/GL/Et%20sammenhængende%20og%20fleksibelt%20uddannelsessystem%20Anbefalinger%20begrundelser%20og%20handling%20JAN20.pdf>.
- 14 Sermitsiaq, Flere forsker om folkeskolen, 25. oktober 2020, tilgængelig på: <https://sermitsiaq.ag/flere-forsker-folkeskolen>.
- 15 Illisimatusarfik, Illisimatusarfiks årsrapport 2019, side 8, tilgængelig på: <https://uni.gl/media/6296594/ilisimatusarfiks-%C3%A5rspport-2019.pdf>.
- 16 FN's Konvention om økonomiske, sociale og kulturelle rettigheders artikel 13, stk. 2, litra a-c.

- 17 FN's Børnekonventions artikel 28 og 29.
- 18 FN's Børnekonventions artikel 28, stk. 1, litra c.
- 19 FN's Børnekonventions artikel 29.
- 20 FN's Børnekonventions artikel 20, stk. 1.
- 21 FN's Børnekonventions artikel 42.
- 22 FN's Børnekonventions artikel 28, stk. 1, litra b og c.
- 23 Committee on Economic, Social and Cultural Rights, "General Comment no.13 (on article 13 the right to education)", E/C.12/1999/10, 8. December 1999. Se også Committee on Economic, Social and Cultural Rights, "General Comment no. 11 (on article 14 plans of action for primary education)", E/1992/23, 10. Maj 1999.
- 24 Committee on The Rights of the Child, "General Comment no. 1 on the aims of education", CRC/GC/2001/1, 17. April 2001.
- 25 Council of Europe, Charter for Democratic Citizenship Education and Human Rights Education, 2010, tilgængelig på: <https://rm.coe.int/16803034e5>.
- 26 Council of Europe, Council of Europe Charter on Education for Demokratic Citizenship and Human Rights Education, 2010, tilgængelig på: <https://rm.coe.int/16803034e5>.
- 27 UN Human Rights Council, Resolution on the United Nations declaration on human rights education and training, 19. december 2011, A/HRC/RES/13/15, artikel 2 samt WPHRE phase I, tilgængelig på: <http://www.ohchr.org/EN/Issues/Education/Training/Pages/UNDHREducationTraining.aspx>.
- 28 Se eksempelvis FN's Racediskriminationskonventions artikel 7, FN's Konvention om Økonomiske, Sociale og Kulturelle Rettigheders artikel 13, FN's Børnekonventions artikel 29 samt FN's Torturkonventions artikel 10.
- 29 Se eksempelvis UN Human Rights Education and Training, tilgængelig på: <http://www.ohchr.org/EN/Issues/Education/Training/Pages/HREducationTrainingIndex.aspx>; Council of Europe Charter on Human Rights Education and Education for Democratic Citizenship, tilgængelig på: <http://www.coe.int/en/web/edc/charteron-education-for-democratic-citizenship-and-human-rights-education>.
- 30 Se eksempelvis UN Office of the High Commissioner for Human Rights, The Right to Human Rights Education – A compilation of provisions of international and regional instruments dealing with human rights education, 2014, tilgængelig på: <http://ohchr.org/EN/Issues/Education/Training/Compilation/Pages/Listofcontents.aspx>.
- 31 Vienna Declaration and Programme of Action, pkt. 33. Vedtaget på FN's Verdenskonference om Menneskerettigheder i Wien den 25. juni 1993.
- 32 UN World Programme for Human Rights Education, tilgængelig på: <http://www.ohchr.org/EN/Issues/Education/Training/Pages/Programme.aspx>.
- 33 UN Human Rights Council, Draft plan of action for the second phase (2010-2014) of the World Programme for Human Rights Education, A/HRC/15/28, 27. juli 2010, pkt. 16 og 29, tilgængelig på: <http://www.ohchr.org/EN/Issues/Education/Training/WPHRE/SecondPhase/Pages/Secondphaseindex.aspx>.
- 34 UN Human Rights Council, Revised draft plan of action for the first phase (2005-2007) of the World Programme for Human Rights Education, kapitel 3, afsnit B, A/59/525/Rev.1, 2. Marts 2005, tilgængelig på: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/253/74/PDF/N0525374.pdf?OpenElement>, og UN

- Human Rights Council, Draft plan of action for the second phase (2010-2014) of the World Programme for Human Rights Education, A/HRC/15/28, 27. juli 2010, tilgængelig på: <http://www.ohchr.org/EN/Issues/Education/Training/WPHRE/SecondPhase/Pages/Secondphaseindex.aspx>.
- 35 UN Human Rights Council, United Nations declaration on human rights education and training, A/HRC/RES/13/15, 19. december 2011, artikel 2, tilgængelig på: [https://www.ohchr.org/EN/Issues/Education/Training/Compilation/Pages/UnitedNationsDeclarationonHumanRightsEducationandTraining\(2011\).aspx](https://www.ohchr.org/EN/Issues/Education/Training/Compilation/Pages/UnitedNationsDeclarationonHumanRightsEducationandTraining(2011).aspx).
- 36 UN Human Rights Council, United Nations declaration on human rights education and training, A/HRC/RES/13/15, 19. december 2011, artikel 7, stk. 2, tilgængelig på: [https://www.ohchr.org/EN/Issues/Education/Training/Compilation/Pages/UnitedNationsDeclarationonHumanRightsEducationandTraining\(2011\).aspx](https://www.ohchr.org/EN/Issues/Education/Training/Compilation/Pages/UnitedNationsDeclarationonHumanRightsEducationandTraining(2011).aspx).
- 37 UN Human Rights Council, United Nations declaration on human rights education and training, A/HRC/RES/13/15, 19. december 2011, artikel 8, stk. 1, og artikel 3, stk. 2, tilgængelig på: [https://www.ohchr.org/EN/Issues/Education/Training/Compilation/Pages/UnitedNationsDeclarationonHumanRightsEducationandTraining\(2011\).aspx](https://www.ohchr.org/EN/Issues/Education/Training/Compilation/Pages/UnitedNationsDeclarationonHumanRightsEducationandTraining(2011).aspx).
- 38 UN Human Rights Council, United Nations declaration on human rights education and training, A/HRC/RES/13/15, 19. december 2011, artikel 3 og 7, tilgængelig på: [https://www.ohchr.org/EN/Issues/Education/Training/Compilation/Pages/UnitedNationsDeclarationonHumanRightsEducationandTraining\(2011\).aspx](https://www.ohchr.org/EN/Issues/Education/Training/Compilation/Pages/UnitedNationsDeclarationonHumanRightsEducationandTraining(2011).aspx).
- 39 UN Human Rights Council, United Nations declaration on human rights education and training, A/HRC/RES/13/15, 19. december 2011, artikel 3 og 7, tilgængelig på: [https://www.ohchr.org/EN/Issues/Education/Training/Compilation/Pages/UnitedNationsDeclarationonHumanRightsEducationandTraining\(2011\).aspx](https://www.ohchr.org/EN/Issues/Education/Training/Compilation/Pages/UnitedNationsDeclarationonHumanRightsEducationandTraining(2011).aspx).
- 40 UN Human Rights Council, United Nations declaration on human rights education and training, A/HRC/RES/13/15, 19. december 2011, artikel 8 og 9, tilgængelig på: [https://www.ohchr.org/EN/Issues/Education/Training/Compilation/Pages/UnitedNationsDeclarationonHumanRightsEducationandTraining\(2011\).aspx](https://www.ohchr.org/EN/Issues/Education/Training/Compilation/Pages/UnitedNationsDeclarationonHumanRightsEducationandTraining(2011).aspx).
- 41 Se www.verdensmaalene.dk/maal/4, besøgt 4. oktober 2019.
- 42 UNESCO, Education 2030 Incheon Declaration and Framework for Action - Towards an inclusive and equitable quality education and lifelong learning for all, 2015, side 21, tilgængelig på: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000245656>.
- 43 UNESCO, Education 2030 Incheon Declaration and Framework for Action - Towards an inclusive and equitable quality education and lifelong learning for all, 2015, annex 2, VI.
- 44 Naalakkersuisut, Uddannelsesstrategi 2015 - Uddannelse – Nøglen til vores fremtid, side 7-8, tilgængelig på: https://naalakkersuisut.gl/~media/Nanoq/Files/Attached%20Files/Uddannelse/DK/Uddannelsesstrategi/2015_maj_Uddannelsesstrategi_endelig.pdf.
- 45 Naalakkersuisut, Uddannelsesstrategi 2015 - Uddannelse – Nøglen til vores fremtid, side 10, tilgængelig på: https://naalakkersuisut.gl/~media/Nanoq/Files/Attached%20Files/Uddannelse/DK/Uddannelsesstrategi/2015_maj_Uddannelsesstrategi_endelig.pdf.
- 46 Naalakkersuisut, Uddannelsesplan II, 2020, tilgængelig på: <https://naalakkersuisut.gl/~media/Nanoq/Files/Attached%20Files/Uddannelse/DK/Uddannelsesplaner/Uddannelsesplan%20II%202020%20Final%20031120.pdf>.

- 47 Naalakkersuisut, Uddannelsesplan II, 2020, side 8, tilgængelig på: <https://naalakkersuisut.gl/~media/Nanoq/Files/Attached%20Files/Uddannelse/DK/Uddannelsesplaner/Uddannelsesplan%20II%202020%20Final%20031120.pdf>.
- 48 Inatsisartutlov nr. 15 af 3. december 2012 om folkeskolen.
- 49 Inatsisartutlov nr. 15 af 3. december 2012 om folkeskolen, § 43.
- 50 Grønlands Statistik, Statistisk Årbog 2016, Førskoleinstitutioner og folkeskolen, oversigt 4.1 og 4.2
- 51 Grønlands Statistik, Gymnasiale uddannelser og erhvervsuddannelser 2015, figur 2, side 2, tilgængelig på: <http://www.stat.gl/publ/da/UD/201602/pdf/2015%20erhvervsuddannelser%20og%20gymnasiale%20uddannelser.pdf>.
- 52 Se <https://naalakkersuisut.gl/da/Naalakkersuisut/Departementer/Uddannelse-Kultur-Kirke-og-Udenrigsanliggende>.
- 53 Grønlands Statistik, Påbegyndte uddannelsesforløb 2003-2019 efter uddannelsesniveau, land og tid.
- 54 Inatsisartutlov nr. 28 af 9. december 2015 om job-, vejlednings- og opkvalificeringscentre. Se også Naalakkersuisut, Majoriaq - Job-, Vejlednings- og Opkvalificeringscentrenes nye navn, 1. august 2016, tilgængelig på <http://www.majoriaq.gl/da/Nyheder/2016/08/Nyt-navn-Majoriaq>.
- 55 Grønlands Statistik, Grønlands Statistiks uddannelsesopgørelser – Påbegyndte uddannelsesforløb 2003-2019.
- 56 Grønlands Universitet – Institut for Læring, Studieordning 2018 - Bachelor som lærer, 2018, side 18, tilgængelig på: <https://uni.gl/media/4034157/studieordning-august-2018.pdf>.
- 57 Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, B mod Storbritannien, afgørelse af 8. juli 1987, app. nr. 9840/82, pr. 60 samt Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, Andersson mod Sverige, afgørelse af 25. februar 1992, app. nr. 12963/87, pr. 72.
- 58 www.verdensmaalene.dk/maal/4, besøgt d.18.04.2018.
- 59 Ellen Jensen og Lone Hindby, Folkeskolen i Grønland 2014/2015, 2015, Inerisaavik, side 5.
- 60 KANUKOKA, Plan og visioner for uddannelse af fagfolk og undervisning i bygder, 2011, KANUKOKA's seminar den 11. – 13. september 2011.
- 61 Økonomisk Råd, Grønlands Økonomi 2017, 2017, side 33, tilgængelig på: https://naalakkersuisut.gl/~media/Nanoq/Files/Attached%20Files/Finans/DK/Oekonomisk%20raad/GOR_ny/G%C3%98R%20rapport%202017%20da.pdf
- 62 Naalakkersuisut, Uddannelsesplan II, 2020, side 25, tilgængelig på: <https://naalakkersuisut.gl/~media/Nanoq/Files/Attached%20Files/Uddannelse/DK/Uddannelsesplaner/Uddannelsesplan%20II%202020%20Final%20031120.pdf>.
- 63 KORA, Inkorporering af FN's børnekonvention i Grønland, 2016, side 22-23, tilgængelig på: <https://www.vive.dk/da/udgivelser/inkorporering-af-fn-s-boernekonvention-i-groenland-8816/>.
- 64 Skatte- og Velfærdskommissionen, Børn og unge, Baggrundsrapport, 2011, tilgængelig på: <https://naalakkersuisut.gl/~media/Nanoq/Files/Attached%20Files/Finans/DK/Betaenkning/Baggrundsmateriale%20B%C3%B8rn%20og%20Unge.pdf>.
- 65 Danmarks Evalueringsinstitut (EVA), Grønlands Folkeskole – Evaluering 2015, side 67, tilgængelig på: <https://www.eva.dk/grundskole/groenlands-folkeskole>.

- 66 Danmarks Evalueringsinstitut (EVA), Grønlands Folkeskole, Evaluering 2015, side 62, tilgængelig på: <https://www.eva.dk/grundskole/groenlands-folkeskole>.
- 67 Danmarks Evalueringsinstitut (EVA), Grønlands Folkeskole, Evaluering 2015, side 63, tilgængelig på: <https://www.eva.dk/grundskole/groenlands-folkeskole>.
- 68 Danmarks Evalueringsinstitut (EVA), Grønlands Folkeskole, Evaluering 2015, 2015, side 61-63, tilgængelig på: <https://www.eva.dk/grundskole/groenlands-folkeskole>.
- 69 Sermitsiaq, Ingen ordblindetest i Grønland, 14. maj 2020, tilgængelig på: <https://sermitsiaq.ag/ingen-ordblindetest-i-groenland>.
- 70 MIO, "Pas på Mig" – Børnetalsmandens høring af børn og voksne borgere om børns villkår i Taasilaq – set i forhold til Børns Rettigheder, 2016, side 13, tilgængelig på: <http://mio.gl/wp-content/uploads/2017/04/Boernetalsmandens-rapport-om-Tasiilaq.pdf>; MIO, Børnetalsmandens rejserapport - Qeqqata Kommunia, 2017, 2017, side 42 og 45, tilgængelig på: http://mio.gl/wp-content/uploads/2017/04/2017_10_Qeqqata_dk_web.pdf; MIO, Kommune Kujalleq - Børnetalsmandens rejserapport, 2017, side 39, 42, og 45, tilgængelig på: http://mio.gl/wp-content/uploads/2017/04/KommuneKujalleq01Marts2017_dk.pdf.
- 71 Naalakkersuisut, Forslag til bekendtgørelse om ophold på elevhjem, høringsperiode 25. september-29. oktober 2020, tilgængelig på: <https://naalakkersuisut.gl/da/H%C3%B8ringer/Arkiv-over-h%C3%B8ringer/2020/elevhjem>.
- 72 Danmarks Evalueringsinstitut (EVA), Grønlands Folkeskole - Evaluering 2015, 2015, side 8, tilgængelig på: <https://www.eva.dk/grundskole/groenlands-folkeskole>.
- 73 United Nations Committee on the Rights of the Child, Concluding Observations of the fifth periodic report of Denmark, section H, b p.9, CRC/C/DNK/CO/5, tilgængelig på: <http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2FPPRiCAqHk7yhsgIK9tmnWXdxuU%2FedXEEMqJrk8yrwetruHAHLcuvk7llb6C66JpZees7wvtcoJhlEgwEf7VfhCW5afo%2B60Ay5phC4Cg9ZPD46%2F3NL1yVPqT3>.
- 74 Naalakkersuisut, Uddannelsesplan II, 2016, side 17-18, tilgængelig på: <https://naalakkersuisut.gl/~media/Nanoq/Files/Attached%20Files/Uddannelse/DK/Uddannelsesplaner/Uddannelsesplan%20II%202016%20web.pdf>.
- 75 Svar på henvendelse fra Qeqqata Kommunia til Institut for Menneskerettigheder vedr. status på anbefalinger for Status 2016, oktober 2017.
- 76 FN's Børnekonventions artikel 29 og 42.
- 77 FN's Børnekonventions artikel 42.
- 78 FN's Børnekonventions artikel 2 og 30.
- 79 Council of Europe, Charter for Democratic Citizenship Education and Human Rights Education, 2010.
- 80 UN Human Rights Council, Resolution A/HRC/RES/13/15 on the United Nations declaration on human rights education and training, 19December 2011, artikel 2 samt WPHRE phase I. <http://www.ohchr.org/EN/Issues/Education/Training/Pages/UNDHREducationTraining.aspx>.
- 81 Se Institut for Menneskerettigheder og Grønlands Råd for Menneskerettigheder, Børn og Unge – Status i Grønland 2019, 2019, tilgængelig på: https://menneskeret.dk/sites/menneskeret.dk/files/04_april_19/imr_status_bu_dk.pdf.
- 82 Statens Institut for Folkesundhed, Befolkningsundersøgelsen i Grønland 2018 – Levevilkår, livsstil og helbred, 2019, side 18, tilgængelig på: https://www.sdu.dk/sif/-/media/images/sif/udgivelser/2019/befolkningsundersoegelsen_i_groenland_2018_dansk.pdf.

- 83 Birgit V. Niclasen (red.), Trivsel og sundhed blandt folkeskoleelever i Grønland – resultater fra skolebørnsundersøgelsen HBSC Greenland i 2014, Statens Institut for Folkesundhed, 2015, side 179, tilgængelig på: <https://www.sdu.dk/da/sif/rapporter/groenland>.
- 84 Statens Institut for Folkesundhed, Befolkningsundersøgelsen i Grønland 2018 – Levevilkår, livsstil og helbred, 2019, side 18, tilgængelig på: https://www.sdu.dk/da/sif/rapporter/2019/befolkningsundersogelsen_i_groenland.
- 85 Inatsisartutlov nr. 15 af 3. december 2012 om folkeskolen.
- 86 Hjemmestyrets bekendtgørelse nr. 16 af 24. juni 2003 om trinformål samt fagformål og læringsmål for folkeskolens fag og fagområder, §§ 21 og 25.
- 87 Se Uddannelsesstyrelsens hjemmeside http://www.inerisaavik.gl/fileadmin/user_upload/Inerisaavik/index_dk.htm. Uddannelsesstyrelsen er ved at evaluere og revidere læreplaner (arbejdet pågyndt i 2017). Derudover er Uddannelsesstyrelsen lagt under Departement for Uddannelse, Kultur og Kirke og i gang med at migrere deres hjemmeside, hvorfor linket kan være forældet efter udgivelse af nærværende rapport.
- 88 Inatsisartutlov nr. 15 af 3. december 2012 om folkeskolen, § 2.
- 89 Thomas Trier Hansen på vegne af Grønlands Råd for Menneskerettigheder, Gennemgang af Internationale Konventioners betydning for Barnets Rettigheder, 2014, side 17, tilgængelig på: <http://humanrights.gl/wp-content/uploads/2016/01/Gennemgang-af-internationale-konventioners-betydning-for-barnets-rettigheder.pdf>.
- 90 Inerisaavik, Lærerplan for Personlig Udvikling, 2002, tilgængelig på: http://www.inerisaavik.gl/fileadmin/user_upload/Inerisaavik/Laereplaner_dk/youngste_dk/PU_A_B_y_DK.pdf
- 91 Den internationale konvention om økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder (1966)
- 92 OHCHR, CESCR General Comment No. 13: The Right to Education (Art. 13), side 5.
- 93 Børnekonventionens artikel 28 (1) b) og c).
- 94 Grønlands Statistik, Befolkningens Uddannelsesprofil 2019, tilgængelig på: <https://stat.gl/publ/da/UD/202007/pdf/Befolkningens%20uddannelsesprofil%202019.pdf>.
- 95 Naalakkersuisut, Uddannelsesplan II, 2017, side 31, tilgængelig på: <http://naalakkersuisut.gl/~media/Nanoq/Files/Publications/Uddannelse/NYUddannelsesplan%202017%20web.pdf>.
- 96 EU Multiple Framework Contract Beneficiaries Programme, Study of Dropout and Completion at Vocational Education and Training Programmes in Greenland, 2015, side 76, tilgængelig på: <https://naalakkersuisut.gl/~media/Nanoq/Files/Attached%20Files/Uddannelse/Study%20of%20dropout%20and%20completion%20at%20Vocational%20Education%20and%20Training%20programmes%20in%20Greenland%20DK.pdf>.
- 97 Naalakkersuisut, Svar på § 37 spm. 058 vedr. bl.a. optag og frafald på GUX, 13. februar 2017.
- 98 United Nations Committee of the Rights of the Child, Consideration of reports submitted by States parties under article 44 of the Convention - Fifth periodic reports of States parties due in 2016 – Denmark, 14. oktober 2016, CRC/C/DNK/5,

- side 32, tilgængelig på: <https://www.refworld.org/publisher,CRC,STATEPARTIESR EP,DNK,587cd7e84,0.html>.
- 99 MIO, Parallel Report to the Committee on the Rights of the Child (CRC), 2016, side 29, tilgængelig på: https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CRC/Shared%20Documents/DNK/INT_CRC_NGO_DNK_26188_E.pdf.
- 100 GUX Nuuk, “Jeg vil ikke give op mere” – Fastholdelse I den Grønlandske Gymnasieskole – Et studie af frafald og fastholdelsesstrategier på gymnasiet i Nuuk, 2017, side 12, tilgængelig på: <https://naalakkersuisut.gl/~media/Nanoq/Files/Attached%20Files/Uddannelse/DK/GU/Frafald%20%20Fastholdelse%20GUX%20Nuuk%202017%20kort%20versionDK.pdf>.
- 101 Skatte- og Velfærdskommissionens betænkning 2011, Vores velstand og velfærd – kræver handling nu, 2011, side 126, tilgængelig på: <https://naalakkersuisut.gl/~media/Nanoq/Files/Attached%20Files/Finans/DK/Betaenkning/Skatte%20og%20Velf%C3%A6rdskommissionens%20bet%C3%A6nkning%20Marts%202011.pdf>.
- 102 EU Multiple Framework Contract Beneficiaries Programme, Study of Dropout and Completion at Vocational Education and Training Programmes in Greenland, 2015, side 66, tilgængelig på: <https://naalakkersuisut.gl/~media/Nanoq/Files/Attached%20Files/Uddannelse/Study%20of%20dropout%20and%20completion%20at%20Vocational%20Education%20and%20Training%20programmes%20in%20Greenland%20DK.pdf>.
- 103 Naalakkersuisut, Uddannelsesplan II, 2017, side 23, tilgængelig på: <http://naalakkersuisut.gl/~media/Nanoq/Files/Publications/Uddannelse/NYUddannelsesplan%202017%20web.pdf>.
- 104 Naalakkersuisut, Naalakkersuisuts Uddannelsesstrategi: Uddannelse – Nøglen til vores fremtid, 2015, side 9, tilgængelig på: https://naalakkersuisut.gl/~media/Nanoq/Files/Attached%20Files/Uddannelse/DK/Uddannelsesstrategi/2015_maj_Uddannelsesstrategi_endelig.pdf.
- 105 Grønlands Statistik Uddannelse, Ikke gennemført ACE International Consultants.
- 106 Tilioq, Notat om handicap og uddannelse, 2020. Tilgængelig på: <https://tilioq.gl/vidensbank/handicaptalsmandens-aarsberetninger/>. Se også Tilioq, Den gode skole er ikke god nok – vi har brug for et skoleløft for alle elever, 9. juni 2018, tilgængelig på: <https://tilioq.gl/den-gode-skole-er-ikke-god-nok-vi-har-brug-for-et-skoleloeft-for-alle-elever-2/>.
- 107 FN's Erklæring om Uddannelse og Undervisning i Menneskerettigheder, 2011, art. 3 og 7
- 108 FN's Verdensprogram om Undervisning i Menneskerettigheder, Handlingsplan, Første fase, 2006, pkt II B og Appendix A-E.
- 109 Charline Amdisen-Bossen m.fl., Pædagogik – introduktion til pædagogens grundfaglighed, 2015, side 433ff.
- 110 FN's Verdensprogram om Undervisning i Menneskerettigheder, Handlingsplan, Anden fase, 2012, pkt 16 og 29
- 111 Council of Europe, Charter for Democratic Citizenship Education and Human Rights Education, 2010.

- 112 Naalakkersuisut, Uddannelsesplan II, 2017, side 26, tilgængelig på: <http://naalakkersuisut.gl/~media/Nanoq/Files/Publications/Uddannelse/NYUddannelsesplan%202017%20web.pdf>.
- 113 Institut for Læring, Folkeskolelærer, bachelor i læring, 2018, studieordning side 5.
- 114 Institut for Læring, Folkeskolelærer, Studieordning, Bachelor i læring, 2018, side 5, 15 og 42.
- 115 Institut for Samfund, Økonomi og Journalistik, Studieordning, Bachelor i Socialrådgivning, 2016, side 16.
- 116 Aftale om finansloven for 2018 mellem Siumut, Inuit Ataqatigiit og Prtii Naleraq, 15. november 2017, side 13.
- 117 PI/SPS Socialpædagogisk Seminarium Ilulissat, Studiehåndbog – Professionsbacheloruddannelsen til socialpædagog, 2017, side 25-26, tilgængelig på: <http://pi.sps.gl/wp-content/uploads/2018/01/Studieh%C3%A5ndbog-SPU-aug.-2017.pdf>.
- 118 PI/SPS Socialpædagogisk Seminarium Ilulissat, Studiehåndbog – Professionsbacheloruddannelsen til socialpædagog, 2017, side 25-26, tilgængelig på: <http://pi.sps.gl/wp-content/uploads/2018/01/Studieh%C3%A5ndbog-SPU-aug.-2017.pdf>.
- 119 Information fra telefonsamtale med Socialpædagogisk Seminarium den 8. november 2017.
- 120 PI/SPS, Decentral Socialpædagoguddannelsen i Grønland, side 13, tilgængelig på: <https://docplayer.dk/30136213-Studieordning-pi-sps-decentral-socialpaedagoguddannelsen-groenland.html>.
- 121 PI/SPS, Decentral Socialpædagoguddannelsen i Grønland, side 22, tilgængelig på: <https://docplayer.dk/30136213-Studieordning-pi-sps-decentral-socialpaedagoguddannelsen-groenland.html>.
- 122 PI/SPS, Decentral Socialpædagoguddannelsen i Grønland, side 28, tilgængelig på: <https://docplayer.dk/30136213-Studieordning-pi-sps-decentral-socialpaedagoguddannelsen-groenland.html>.
- 123 UN Human Rights Council, Resolution A/HRC/RES/13/15 on the United Nations declaration on human rights education and training, 19. december 2011, artikel 8, stk 1 og artikel 3, stk. 2.
- 124 UN General Assembly, 'Revised draft plan of action for the first phase (2005-2007) Section B Stages of the implementation strategy', og UN General Assembly, Plan of Action for the second phase of the World Programme for Human Rights Education, <http://www.ohchr.org/EN/Issues/Education/Training/WPHRE/SecondPhase/Pages/Secondphaseindex.aspx>.
- 125 FN's Højkommissariat for Menneskerettigheder og UNESCO, 2012, Human Rights Education in Primary and Secondary Schools – A Self-Assessment Guide for Governments, <https://www.ohchr.org/documents/publications/selfassessmentguideforgovernments.pdf>.
- 126 Naalakkersuisut, Uddannelsesplan II, 2020, side 25, tilgængelig på: <https://naalakkersuisut.gl/~media/Nanoq/Files/Attached%20Files/Uddannelse/DK/Uddannelsesplaner/Uddannelsesplan%20II%202020%20Final%20031120.pdf>.

**INSTITUT FOR
MENNESKE
RETTIGHEDER**